

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

Анотація. У статті розкрито проблему навчання мовленнєвої діяльності іноземного професійно-орієнтовного аудіювання з використанням розробленого комплексу вправ, спрямованих на розвиток творчих проєктів. Доведено, що професійно-орієнтовне іншомовне аудіювання на сучасному етапі є одним із засобів отримання, поглиблення професійних знань та є основою для подальшого використання в майбутній професійній діяльності. Різноманітність видів та стилів професійної діяльності, жанрів аудіо матеріалів розвивають творчий потенціал студентів та мотивацію до вивчення іноземної мови.

Ключові слова: професійно-орієнтовне навчання, аудіо матеріал, творчий проєкт, мотивація.

Kharzhevska O. Psychological fundamentals of student audience learning based on authentic video materials

Annotation. The article highlights the current problem of professionally-oriented foreign language speaking activity using the complex of exercises tended to develop creative projects. Modern professionally-oriented foreign language listening is proved to be one of the means for achieving and mastering professional knowledge, it is the basis for further use in the professional activity. The variety of types and styles of professional activity, genres of audio materials develop foreign language learning capacity and motivation among the students.

Key words: professionally-oriented learning, audio material, creative project, motivation.

За допомогою автентичних відеоматеріалів можна створювати актуальні, ситуації, які спонтанно виникають і характеризують активну навчально-пізнавальну діяльність як ситуативне професійно-орієнтоване спілкування, за яким розуміють сукупність мовних і немовних реакцій студента, необхідних і достатніх для продукування мовних дій, а саме: задати тему спілкування і забезпечити засоби її здійснення. Іноземна мова запам'ятовується краще і швидше у реальних ситуаціях спілкування, аніж у спеціальних навчальних ситуаціях, що носять штучний характер.

Отже, виникає потреба в навчанні студентів немовного ВНЗ професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою в умовах якнайбільше наближених до природних, в чому певну роль можуть і повинні відігравати автентичні відеоматеріали. Також автентичні відеоматеріали сприяють вирішенню проблеми мотивації у вивченні іноземної мови. Студенти виявляють до них зацікавлення, у них виникають позитивні емоції, що в цілому схвально впливає на формування постійного інтересу до вивчення іноземної мови, перетворюючи позитивні емоційні реакції в стійку схильність, в той час як шаблонна подача інформації, заснована на одному лише підручнику, зменшує в студентів будь-який інтерес до предмету [1].

Тому викладачеві слід часто звертатися до автентичних відеоматеріалів, адже їх використання дає можливість підійти до вирішення проблеми мотивації трьома шляхами одночасно: з одного боку, в самих автентичних відеоматеріалах закладено величезний мотиваційний потенціал (вони поживляють навчальний процес, оскільки самі є цікавим компонентом іншомовного телевізійного мовлення), з іншого боку, вони є тією сферою, де студенти можуть застосувати свої професійні знання, вміння і навички, отримані ними за час навчання, і третій мотиваційний фактор полягає в значній сугестії (факторі навіювання) автентичних відеоматеріалів, в основі яких лежить

тісне поєднання наукового і художнього підходів до опису дійсності в телепередачах.

Автентичні відеоматеріали як засіб навчання дають можливість студентам познайомитися не тільки з різними зразками усного мовлення, але й, що не менш важливо, із зразками мовної поведінки і різноманітними засобами здійснення комунікативного наміру, що в результаті сприяє розвитку і вдосконаленню вмінь іншомовного спілкування.

Також важливо відзначити, що під час навчання іноземної мови в умовах практично повної ізоляції від носіїв мови, необхідно максимальне використання саме автентичних відеоматеріалів, оскільки вони найдетальніше відображають сучасні культурні та мовні реалії країни, в тому числі і в сфері професійно-орієнтованого спілкування [2].

Деякі питання застосування автентичних відеоматеріалів в методиці навчання іноземних мов були розглянуті такими вітчизнчрими та зарубіжними дослідниками, як Н.В. Баришніков, Г.Г. Жогліна, Н.П. Ковальов, М.Л. Brandi, М.Р. Breen, D.A. Graber. Але, оскільки цей засіб навчання вимагає ґрунтового технічного оснащення навчальних аудиторій, воно поки не отримало широкого поширення і багато методичних питань у його застосуванні в різних навчальних цілях ще чекають свого вирішення.

Навчання студентів монологічного вислову в немовному ВНЗ в умовах професійно-орієнтованого спілкування, можливо, буде більш ефективним, якщо створити комплекс вправ, спрямований на розвиток комунікативних умінь монологічного висловлювання в композиційно-мовній формі міркування з елементами коментування в умовах професійно-орієнтованого спілкування, воно також включає поетапне цілеспрямоване використання спеціально відібраних інформаційних і науково-популярних професійно-орієнтованих автентичних відеоматеріалів [3].

Сучасна психологія справедливо підкреслює важливе значення емоційних та ірраціональних факторів у всіх аспектах

людського життя, але вони поки що не отримали адекватного визнання та використання в освіті, і мало уваги приділяється їм у викладанні мов. Це не означає, що між вчителем та учнем потрібен особливий особистий зв'язок або близькі емоційні стосунки, хоча, коли це існує, як і у випадку між матір'ю та дитиною при вивченні рідної мови, це дуже корисно. Що має бути встановлено, так це щасливі, дружні стосунки, жваві та неформальні, що зовсім відрізняються від стриманого або професорського ставлення, яке є правилом.

Багато чого може бути зроблено для створення такої атмосфери шляхом поживлення навчання в академічній атмосфері, використовуючи гумористичні та дотепні фрази, каламбури, словесні жарти. Жартівливі зауваження надсилають особливий імпульс до підсвідомості, справляють на неї дуже чітке враження і, відповідно, все запам'ятовується із великою легкістю.

Не вступаючи в дискусію про теорії пам'яті, очевидно, що всі враження, які ми отримуємо від зовнішнього світу через почуття, залишаються на дуже короткий час у освітленій сфері нашої свідомості; і тоді, мабуть, йдуть у небуття, витісняються іншими чуттєвими враженнями або спонтанною діяльністю розуму та емоцій. Проте, ці враження не зникли, як тіні на стіні. Десь у нас залишилися певні сліди, і вони спроможні нагадати або викликати в належних умовах оригінальне враження чи відчуття у нашій свідомості. Ми не маємо на меті обговорювати тут, чи є ці "мнемічні сліди" фізіологічного або психологічного характеру; практичним моментом виступає це розгляд умов та законів, які визначають вироблення, збереження і виклик оригінальних вражень[4].

Традиційне навчання здебільшого спрямоване від конкретного, загального, абстрактного, від випадку – до системи. На думку І. Л. Бім, яка поставила питання про можливість розробки нової системи навчання з направленням від абстрактного до конкретного, від системного – до єдиного, це формує емпіричне мислення. Те мислення, що розвивається

в процесі такого навчання, називається теоретичним, а навчання – розвивальним. В основі розвивального навчання з елементами візуалізації лежить уявлення про формування професійних якостей майбутнього фахівця як суб'єкта особистої професійно-орієнтованої діяльності. Тому головна мета викладача – забезпечити його розвиток, вивчити особисті навчально-пізнавальні можливості студента, визначити індивідуальні зони його найближчого розвитку та допомогти відкрити професійні якості через оволодіння іноземною мовою. Головною метою навчання є формування активного, самостійного творчого мислення у студента, і на цій основі – поступовий перехід до самостійного навчання. Завдання розвивального навчання із використанням автентичних матеріалів є формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання та самостійних дій, з певними навичками та творчими здібностями [5].

Для того, щоб навчання дійсно розвивало аудитивні навички, звертаємо увагу на сам хід заняття, його побудову. Готуючись до кожного заняття, викладач продумує і організовує навчальну діяльність так, щоб відбувався розвиток процесів сприйняття, уяви, щоб у студентів накопичувався індивідуальний досвід пошукової діяльності, формувалися якості, потрібні для комбінування, конструювання, перетворення. Для організації навчання доцільно використовувати такі методи, які викликають найбільший інтерес: проблемні, продуктивні, дослідницькі, що розвивають творче мислення і уяву. Ефективності заняття сприяють такі психологічні умови його підготовки:

- визначення рівня мотиваційного розвитку студентів, їх ставлення до проблемно-пошукового навчання;
- творчий настрій на занятті;
- психологічний контакт з групою;
- організація пізнавальної діяльності студентів [6].

Мета дослідження полягає в тому, щоб виявити та описати характеристики монологічного висловлювання в композиційно-мовній формі міркування з елементами коментування в умовах професійно-орієнтованого спілкування та розробити алгоритм створення навчальних відеоматеріалів для навчання студентів немовного ВНЗ англійської мови на основі автентичних відеоматеріалів.

Розглядаючи психологічні особливості сприйняття звукової і зорової інформації автентичних відеоматеріалів, слід зауважити, що існують різні думки методистів про те, який саме з цих видів інформації важливіший в навчальному матеріалі – звуковий чи візуальний і як їх варто використовувати в навчальному процесі – разом чи порізно. Врешті зійшлися на тому, що і слово, і зображення є рівноправними та однаково важливими складовими відеоматеріалу, а їх рівноправність є саме характеристикою даного засобу навчання іноземної мови, яка відрізняє його від інших. А отже, в результаті і можна підтвердити доречність як сумісного, так і окремого використання відео і аудіо, що дозволяє урізноманітнити форми роботи з відеоматеріалом, що використовується, а це сприяє активізації творчої діяльності студентів. Проте первинна демонстрація аутентичного відеоматеріалу в навчальному процесі мають проходити в одночасному використанні відео та аудіо треків для полегшення семантики лексики і загального розуміння сюжету відеоматеріалу. При використанні аутентичних відеоматеріалів в навчальних цілях потрібно враховувати і те, що їх матеріал буває достатньо складний для сприймання, а темп мовлення в деякій мірі прискорений, а зміст не завжди співпадає із змістом навчальної програми. Наявність таких факторів ускладнює процес сприйняття смислового змісту відеоматеріалу, тому потрібні прийоми, які його спрощують. В результаті аналізу науково-методичної літератури і власного педагогічного досвіду були виділені наступні прийоми: повторення, перемотка, розділення каналів сприйняття інформації, зупинка перегляду,

використання стоп-кадру, перегляд відео епізодів в довільному порядку: демонстрація мозаїкою. Особливості даного типу відеоматеріалу для навчальних цілей визначаються з особливою ретельністю. Діяльність викладача по створенню подібних відео розробок носить поетапний характер. Отже, якщо викладач творчо підійде до організації роботи із пропонуванням як універсальних, так і ситуативних проєктів, чітко складе інструкції для кожної групи з урахуванням рівня володіння іноземною мовою студентів, знайде потрібні слова, щоб підбадьорити їх, створити творчу атмосферу, ситуацію успіху – то наслідком такої діяльності стане краще розуміння ними художнього фільму, вільнішою, неформальною стане побудова власних інтерпретацій. А розвиток творчих здібностей ще додасть нових імпульсів.

Тут ми можемо запропонувати типи таких проєктів:

1. Дослідницькі – для них важливі мета, структура, соціальне спрямування, актуальність.

2. Творчі – студенти самостійно працюють над створенням журналу подорожі разом з улюбленим героєм, над колективним колажем тощо.

3. Ігрові – це ділові та рольові ігри, імітація соціальних та ділових відносин, обґрунтування різних сюжетних версій і ситуацій, в яких опиняються герої.

Студенти виконують роботу репортерів, редакторів, надають цікаву інформацію в прес-центр, а диктори повинні виступити в ефір повідомлень.

4. Інформаційні – пошук інформації про біографію актора, відомості про різні редакції фільму, складання карти подорожей героїв.

5. Прикладні – хроніки життя персонажів.

Участь у таких творчих проєктах надає студентам можливість здійснити свій вибір ідей, норм, моделей поведінки, студенти несуть відповідальність за цей вибір, працюють в атмосфері співпраці, тому що успіх кожного – це успіх всіх [7].

Проектна технологія здатна виявити і розвинути вміння, азарт кожного учня, врахувати його вдачу, здібності, схильність до тих наукових знань, які йому найбільше цікаві. Метод проектів вимагає самостійної діяльності студентів для вирішення певної творчої проблеми.

Мета творчих проектів на основі автентичних відеоматеріалів: 1) формувати інтелектуальні, спеціальні і загальнокультурні знання, вміння; 2) стимулювати ініціативність, рішучість, навички співпраці; 3) розвивати логічне мислення; 4) використовувати найбільш повну інформацію; 5) розвивати навички самостійного планування, самоосвіти, комунікабельності. Проектування – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація дослідження, яке має практичне спрямування.

Проектна діяльність на заняттях з іноземної мови зобов'язує студентів:

- планувати свою роботу, передбачати можливі результати;
- використовувати багато джерел інформації: репортажі, матеріали преси;
- самостійно шукати і накопичувати матеріал;
- аргументувати думку;
- приймати власні рішення;
- Створювати “кінцевий продукт” – матеріальні носії проектної діяльності (фільм, календар, журнал, проспект, газета, сценарій тощо) [8].

Автентичні відеоматеріали як засіб навчання дають можливість студентам познайомитися не тільки з різними зразками усного мовлення, але й, що не менш важливо, із зразками мовної поведінки і різноманітними засобами здійснення комунікативного наміру, що в результаті сприяє розвитку і вдосконаленню вмінь іншомовного спілкування.

Також важливо відзначити, що під час навчання іноземної мови в умовах практично повної ізоляції від носіїв мови,

необхідне максимальне використання саме автентичних відеоматеріалів, оскільки вони найдетальніше відображають сучасні культурні та мовні реалії країни мови, в тому числі і у сфері професійно-орієнтованого спілкування.

Список використаних джерел

1. Кузнецова О.О. Психологічні особливості розвитку іноземного мовлення студентів у немовних вузах: дис ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Острог. К., 1998. 160 с.
2. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів мовних спеціальностей. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій. Київ : Ленвіт, 2011. С. 175–188.
3. Яковлева В. А. Обучение иноязычному профессионально-ориентированному аудированию на среднем этапе в условиях технического вуза (на материале французского языка) : автореф. дис. ... пед. наук: 13:00.08. Екатеринбург, 2003. 22 с.
4. Максименко С.Д. Психологічні засади взаємозв'язку професійного навчання і розвитку особистості майбутнього фахівця: навчальний посібник / С.Д. Максименко. К., 2003. 235 с.
5. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам. *Иностранные языки в школе*. 2001. № 4. С. 57.
6. Волобуєва О.Ф., Гринчишин О.М. Щодо основ комунікативно-мотивованого підходу до оволодіння іноземною мовою. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2002. Т.IV. Ч.6. С. 65–67.
7. Харжевська О.М. Формування професійної мотивації у студентів інженерно-технічних спеціальностей при вивченні англійської мови // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологія (електронне видання) 2015 Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrpn_2015_1_14.
8. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2001. № 2. С. 5–12.

References

1. Kuznietsova O.O. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku inozemnoho movlennia studentiv u nemovnykh vuzakh: dys ... kand. psykhol. nauk: 19.00.07 / Ostroh. K., 1998. 160 s.
2. Bihych O. B. Metodyka formuvannia inshomovnoi kompetentsii v audiuvanni u studentiv movnykh spetsialnosti. Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii: kurs leksii. Kyiv : Lenvit, 2011. S. 175–188.
3. Iakovleva V. A. Obucheniye ynoiazыchnomu professyonalno-oryentyrovannomu audyrovanyiu na srednem etape v uslovyakh tekhnicheskogo vuza (na materyale frantsuzskogo yazyka) : avtoref. dys. ... ped. nauk: 13:00.08. Ekaterynburh, 2003. 22 s.
4. Maksymenko S.D. Psykholohichni zasady vzaiemozviazku profesiinoho navchannia i rozvytku osobystosti maibutnoho fakhivtsia: navchalnyi posibnyk / S.D. Maksymenko. K., 2003. 235 s.
5. Бум Y.L. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам. Ynostrannyye yazyky v shkole. 2001. № 4. S. 57.
6. Volobuieva O.F., Hrynchyshyn O.M. Shchodo osnov komunikatyvno-motyvovanoho pidkходу do ovolodinnia inozemnoiu movoiu. Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy. K., 2002. T.IV. Ch.6. S. 65–67.
7. Kharzhevskа O.M. Formuvannia profesiinoi motyvatsii u studentiv inzhenerno-tekhnichnykh spetsialnosti pry vyvchenni anhliiskoi movy // Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: psykholohiia (elektronne vydannia) 2015 Vyp. 1. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_1_14.
8. Polat E.S. Ynternet na urokakh ynostrannoho yazyka. Ynostrannyye yazyky v shkole. 2001. № 2. S. 5-12.